

Streektaal en erfgoed: op weg naar zichtbaarheid in de publieke ruimte

Inleiding

Streektaal is veel meer dan een regionaal gebonden communicatiemiddel. Het is een drager van identiteit, cultuur en geschiedenis. Het is levend erfgoed dat dagelijks door mensen wordt ingezet en betekenis geeft aan hoe zij zich verhouden tot hun omgeving. Toch is de zichtbaarheid van streektaal in het publieke domein beperkt. Veel organisaties zouden, middels kleine aanpassingen, al veel kunnen doen om streektaal zichtbaarder te maken. Dit inspiratiedocument verkent de mogelijkheden om streektaal en erfgoed sterker met elkaar te verbinden en reikt handvatten aan waarmee erfgoed-, onderwijs- en cultuurprofessionals aan de slag kunnen gaan.

De vraag die centraal staat is: hoe kunnen we streektaal een zichtbaardere plek geven in de publieke ruimte, met erfgoed als drager en verbinder?

De waarde van streektaal in erfgoed en onderwijs

De combinatie van streektaal en erfgoed maakt het mogelijk om taalbehoud te koppelen aan betekenisvolle beleving. Jong geleerd is oud gedaan.

Scholen zijn een voor de hand liggende plek om met streektaal aan de slag te gaan. In onderwijscontexten versterkt streektaal niet alleen de band van leerlingen met hun omgeving, maar bevordert het ook meertaligheid, taalbewustzijn en culturele zelfwaardering. In de kerndoelen voor het primair en voortgezet onderwijs is ook streektaal opgenomen, als een mogelijke thuistaal van leerlingen (naast andere thuistalen) en erfgoededucatie.

De handreiking *Streektaal, meertaligheid en thuistaalonderwijs* wijst op de waarde van het benutten van thuistalen, waaronder streektaal, als een volwaardige taal binnen het onderwijs. Leerlingen die zich erkend voelen in hun taalachtergrond, laten vaak meer betrokkenheid en zelfvertrouwen zien. Alle reden dus om erfgoed en taal met elkaar te verbinden in projecten of tijdens (bezoek)lessen aan erfgoedlocaties.

Streektaal zichtbaar maken

In het hele Nedersaksische taalgebied werken streektaalorganisaties, samen met lokale erfgoedinstellingen en gemeentes, aan manieren om de streektaal zichtbaar te maken op scholen en in de publieke ruimte. Musea en erfgoedlocaties zijn bij uitstek plekken waar bezoekers, jong en oud, in aanraking kunnen komen met de streektaal.

In dit document hebben we een aantal inspirerende voorbeelden op een rijtje gezet.

Voorbeelden uit Groningen

In de provincie Groningen worden al veel initiatieven ontplooid die laten zien hoe streektaal en erfgoed elkaar kunnen versterken. Een goed voorbeeld is het project *Van Old noar Jong*, waarin basisschoolleerlingen via een game en digitale lessen kennismaken met het Gronings. Woorden en zinnen worden aangeleerd aan de hand van verhalen uit de regio, ingesproken door lokale streektaalsprekers. Het project laat zien hoe technologie, onderwijs en gemeenschap elkaar kunnen versterken rondom streektaal.

Voor jonge lezers zijn verschillende populaire boeken vertaald naar het Gronings. Bijvoorbeeld *Lampje*, *Oorlogswinter* en diverse titels van Nijntje. In 2025 verscheen het boek *Dansmoes* van schrijver Harm de Jonge, eerst in de Groningse versie en pas daarna in de Nederlandse vertaling.

Voor de oudere leerlingen is er de wedstrijd *Vlog Em Mor*, waarin jongeren worden uitgedaagd om een vlog te maken rond een wisselend thema. Het gebruik van woorden uit de streektaal is daarbij een voorwaarde.

In Groningen is ook een MOOC (Massive Open Online Course) beschikbaar waarmee deelnemers in eigen tempo, volledig online, het Gronings leren. Ze volgen tijdens de cursus het spannende verhaal van Enno en Iefke, twee jonge sprekers van het Gronings die samen een roadtrip maken door de provincie. Streektaal wordt gecombineerd met bekende (erfgoed)locaties in de provincie. In tegenstelling tot de meeste online taalcursussen waar een docent uitlegt hoe de grammatica- en spellingsregels van de taal werken, volgt deze MOOC een heel andere aanpak. Het Gronings wordt namelijk aangeboden in de vorm van een serie video's en WhatsApp-gesprekken die samen een romantische komedie vormen. Daarnaast worden er ook reguliere taalcursussen van tien lessen aangeboden waarin de cursisten de Groningse taal leren spreken.

Ook tijdens de jaarlijkse evenementen zoals Open Monumentendagen speelt de Groninger taal een zichtbare rol. Bezoekers kunnen deelnemen aan activiteiten waarin de streektaal centraal staat, zoals verhalenwandelingen, mini-colleges in het Gronings, Groningstalige poëzievoordrachten op locatie en het jaarlijkse GRN Festival waar bezoekers worden ondergedompeld in de Groningse taal middels een markt, muziek, theater, proatjederij, films, en eterij. Zulke vormen van beleving maken erfgoed tastbaar én actueel.

Voorbeelden uit Drenthe

In Drenthe worden op diverse manieren activiteiten georganiseerd waarin de streektaal een rol speelt. Al jaren zijn er bijvoorbeeld cursussen Drents te volgen in de hele provincie, waarbij taal gekoppeld wordt aan cultuur en geschiedenis. De cursussen worden verzorgd door docenten Drents die opgeleid zijn door het Huus van de Taol. De cursussen worden in de streektaal gegeven, waardoor onderdompeling in de taal voor een constante input en gesprekken over taalhouding zorgt.

Het Huus van de Taol heeft door een structuur van gemeentelijke 'streektaolambassadeurs' in de provincie in elke gemeente 'oren en ogen'. De streektaolambassadeur vraagt samen met een groep vrijwilligers, op een eigen manier, aandacht voor de streektaal. De streektaolambassadeur fungeert als vertegenwoordiger en bewaker van de streektaal in zijn of haar gemeente. Dat houdt in dat er contact gelegd wordt met de lokale overheid, dat het voorleesproject gecoördineerd wordt en dat er lokaal activiteiten rondom de streektaal plaatsvinden. Die activiteiten variëren van een Drentse pubquiz tot een streektaolaavond met muziek en voordracht. De vrijwilligers van de gemeente Coevorden waren de afgelopen jaren succesvol met hun activiteit 'Bij Ellert en Brammert in het duuster', waarbij de samenwerking met het museum in Schoonoord resulteerde in een avondwandeling door Drenthes erfgoed in het museum, gekoppeld aan de Drentse taal.

Steeds meer Drentse gemeentes kiezen ervoor hun plaatsnaamborden tweetalig te maken. Zo is in de gemeente Midden-Drenthe inmiddels het bord 'Westerbork/Börk' onthuld, in de gemeente Coevorden zijn bijna alle dorpen voorzien van tweetalige plaatsnaamborden. De gemeente Emmen is voornemens elke woonplaats waarbij de naam in het Drents afwijkt van de Nederlandse schrijfwijze van dubbele namen te voorzien. Door het zien van de streektaal vindt (h)erkenning van en door de sprekers plaats.

Via diverse uitgeverijen worden regelmatig Drentstalige boeken uitgeven. Uitgeverij Het Drentse Boek geeft op jaarbasis zo'n zes werken in de streektaal uit, variërend van dichtbundels voor jong en oud tot Drentse thrillers. Daarnaast is er ook nog Drents te beluisteren via de podcast *Praot Drents met mij*. Het voornemen is om in de nabije toekomst ook online luisterboeken beschikbaar te maken.

Om het Drents zichtbaar te maken moeten zoveel mogelijk mensen meedoen. Dat kan door producten met Drentse teksten te dragen/te gebruiken. Het Huus van de Taol doet haar best om met een divers aanbod het Drents zichtbaar te maken middels kaarten, t-shirts, stickers, posters, viltjes, flesjes enz. Maar ook in de openbare ruimte is het nodig de taal zichtbaar te maken. Zo is bij de herinrichting van natuurgebied 'De Branden' bij Drouwen een gedicht van Suze Sanders op het informatiepaneel gezet. Hierdoor krijgt haar werk een ander publiek dan dat het in een dichtbundel krijgt.

Het Drents Museum heeft sinds 2025 Drents een plek gegeven in het museum, op een heel simpele manier: op de binnenkant van elke wc-deur staat een Drents gedicht. Dit heeft tot veel waarderende reacties geleid en brengt op een simpele manier de streektaal dichterbij. Verder is er ook het voornemen om enkele dagen per jaar de rondleiding in het museum in het Drents te doen.

Voorbeelden uit de Achterhoek/Veluwe

In de Achterhoek en de Veluwe worden uiteenlopende initiatieven ontplooid waarin streektaal en erfgoed elkaar versterken. Met steun van het [Stimuleringsfonds Nedersaksisch Gelderland](#) zijn de afgelopen jaren verschillende projecten gerealiseerd, zoals informatieborden in dialect, luisterbankjes, (muziek)voorstellingen en publicaties. Op die manier wordt streektaal niet alleen hoorbaar, maar ook zichtbaar in de publieke ruimte.

Het educatiepakket [Plat veur Potwottels](#), speciaal voor peuters, laat zien dat ook de allerjongsten spelenderwijs vertrouwd kunnen raken met streektaal. Het pakket bestaat uit voorlees- en doeboekjes met gespreksstof en knutselmateriaal ('t Kniepertje, Beer, Da's van mij, Kolde Veute), een plaatjesdubbelsteen, een grote zoekplaatposter en speciaal ontwikkelde liedjes. Natuurlijk allemaal (grotendeels) in de Achterhoekse streektaal.

Het project [Van Old naor Jong Achterhooks](#) laat basisschoolleerlingen via een game en digitale lessen kennismaken met het Achterhoeks. Woorden en zinnen worden aangeleerd aan de hand van verhalen uit de regio, ingesproken door lokale streektaalsprekers. Het project laat zien hoe technologie, onderwijs en gemeenschap elkaar kunnen versterken rondom streektaal.

Ook in het voortgezet onderwijs krijgt streektaalaandacht. Zo is er het keuzedeel *Ontdek Nedersaksisch* bij het Graafschap College, waar studenten kennismaken met de taal en de culturele context. Er wordt gewerkt aan een online variant van de Achterhoek Cursus om het bereik verder te vergroten. Het Stadsmuseum Doetinchem speelt in op deze beweging en wil streektaal structureel een plek geven in tentoonstellingen en online communicatie.

Voor volwassenen bestaat de [Achterhoek Cursus](#), die taal verbindt aan cultuur en regionale identiteit. Daarnaast wordt in de zorg gewerkt met vertaalguides, gesprekskaarten en workshops, zodat ook ouderen die zich het prettigst voelen wanneer ze worden aangesproken in streektaal, zich begrepen weten.

Muziek en literatuur vormen eveneens een krachtig middel om streektaal te verbinden aan erfgoed. Het project [SPÖL 'S PLAT](#) begon als een streektaalmuziekfestival, maar is inmiddels uitgegroeid tot een coachingstraject waarin jonge muzikanten worden gestimuleerd om in streektaal te zingen. De afsluiting vindt plaats tijdens de Dag van de Achterhoekse Popmuziek. In maart wordt de [Waeke van het Achterhookse en Liemerse Book](#) georganiseerd, een boekenweek die onderdeel uitmaakt van de streektaalmaand.

Ook de Heemkundige Vereniging Nuwenspete levert een bijdrage met klederdrachtshows waarin streektaal een prominente rol speelt. De voordrachten en verhalen in dialect onderstrepen dat taal, kleding en gebruiken samen een geheel vormen. Daarmee worden bezoekers niet alleen herinnerd aan het verleden, maar ook uitgenodigd om streektaal in het heden te waarderen.

Voorbeelden uit Overijssel

In Overijssel wordt streektaal op verschillende manieren verbonden aan onderwijs, erfgoed en cultuur. Zo verzorgt Albert Bartelds interactieve gastlessen streektaal op het mbo. Leerlingen praten daarin niet alleen over dialect en identiteit, maar trekken ook parallellen met andere moedertalen, zoals Arabisch of Turks. Daarmee wordt duidelijk dat streektaal onderdeel is van een breder meertalig landschap. Leerlingen krijgen de ruimte om persoonlijke verhalen te delen, wat zorgt voor herkenning en waardering.

Ook de media spelen een belangrijke rol. RTV Oost en de Overijsselacademie maakten het televisieprogramma *Wij zijn Nedersaksen*, waarin presentatoren Hendrik Jan Bökkes en Albert Bartelds de kijker meenemen langs de geschiedenis, cultuur en taal van Overijssel. Daarnaast loopt inmiddels het zesde seizoen van de succesvolle podcast *De Nedersaksen*, waarin thema's rond taal, cultuur en erfgoed in tweewekelijkse afleveringen worden besproken.

De koppeling van streektaal aan erfgoed en toerisme komt goed tot uiting in het Fietsroutenetwerk Twente. Jaarlijks maken miljoenen mensen gebruik van deze routes. Op de informatiepanelen langs de wegen zijn door de Overijsselacademie historische verhalen toegevoegd, vertaald in Twents, Duits en Engels. Zo ontdekken bezoekers de streek via taal én landschap, en krijgt de streektaal een vanzelfsprekende plek in de beleving van de regio.

Daarnaast zijn er in Overijssel festivals die streektaal nadrukkelijk een podium geven. Het jaarlijkse Twents Songfestival in Ootmarsum is een talentenjacht waar deelnemers in een Nedersaksische variant zingen. Het Zunnnewendefestival, dat al twintig jaar plaatsvindt op landgoed Schuilenburg in Hellendoorn, combineert muziek en streektaal met erfgoed, verhalen, kunst, archeologie en theater. Dit multidisciplinaire karakter maakt het festival tot een plek waar bezoekers de rijkdom van taal en cultuur in samenhang kunnen ervaren.

Samen laten deze initiatieven zien hoe Overijssel streektaal op creatieve en betekenisvolle wijze verbindt aan erfgoed en identiteit; van onderwijs en media tot toerisme en cultuur.

Gezamenlijke projecten van de streektaalhuizen

De streektaalhuizen in verschillende provincies werken samen om streektaal zichtbaar en beleefbaar te maken. Een terugkerend hoogtepunt is de Meert Streektaalmaand, waarin een maand lang de streektaal centraal staat. Bibliotheken, scholen, erfgoedlocaties en gemeenschapscentra organiseren activiteiten zoals voordrachten, muziekevenementen, kinderprogramma's en lessen in streektaal. Door deze brede samenwerking krijgt de streektaal een prominente plek in het culturele leven van de regio.

Een belangrijk onderdeel van de streektaalmaand is het tijdschrift *Wiesneus*, dat jaarlijks aan basisschoolleerlingen wordt uitgereikt. Het blad bevat verhalen, gedichten en liedjes in verschillende Nedersaksische varianten, geschreven door auteurs en dichters uit het taalgebied. Via audio-opnamen en lesbrieven kunnen ook leerkrachten, die de streektaal zelf niet beheersen, met het materiaal aan de slag. Op scholen in Drenthe wordt tijdens de streektaalmaand bovendien voorgelezen door zo'n 250 vrijwilligers, waardoor kinderen de taal op een natuurlijke en levendige manier horen.

Naast onderwijsprojecten zetten de streektaalhuizen ook in op zichtbaarheid in de publieke ruimte. Een aansprekend voorbeeld is de gezamenlijke actie met supermarktbeurtbalkjes waarop streektaalteksten stonden gedrukt. Deze eenvoudige maar krachtige ingreep kreeg brede media-aandacht en maakte dialect voor duizenden mensen plotseling alledaags en herkenbaar.

Een ander inspirerend gezamenlijk project is het zorgzakboekje. Dit is een zakformaat vertaalgids voor zorgprofessionals om streektaal te spreken met cliënten. Deze boekjes bevatten zorgtermen, woorden, zinnen en gespreksonderwerpen vertaald naar het lokale dialect om de band tussen zorgverlener en cliënt te versterken. Het boekje bestaat in verschillende varianten van het Nedersaksisch.

Tenslotte zoeken de streektaalhuizen elkaar jaarlijks op tijdens een streektaalsymposium. Daar worden ervaringen uitgewisseld en actuele thema's besproken, afgewisseld met muziek en voordrachten. Zo ontstaat een netwerk waarin kennisdeling, inspiratie en gezamenlijke strategieën samenkomen, en waarin telkens weer de vraag centraal staat hoe streektaal eigentijds en aantrekkelijk kan worden ingezet.

Wat werkt: principes voor succesvolle projecten

Uit de verschillende projecten komt naar voren dat co-creatie een succesfactor is. Betrek lokale sprekers, scholen en erfgoedinstellingen vanaf het begin. Werk samen met mensen die de taal dragen en verbinden, zoals streektaalsprekers, verhalenvertellers en leerkrachten.

Daarnaast blijkt het krachtig om streektaal te koppelen aan bestaande culturele infrastructuren. Festivals, erfgoeddagen, scholenprojecten of herdenkingen bieden aanknopingspunten om streektaal in te vlechten in bestaande publieksactiviteiten. Ook digitalisering biedt nieuwe mogelijkheden: via spraakherkenning, apps, QR-routes of podcasts kunnen mensen op laagdrempelige wijze kennismaken met streektaal in relatie tot erfgoed.

Tot slot is herkenning en erkenning nodig in beleid. Gemeenten en provincies kunnen streektaal opnemen in hun erfgoedvisies, cultuurprogramma's en subsidievoorwaarden. Door streektaal te benaderen als volwaardig cultureel erfgoed, ontstaat ruimte om het ook daadwerkelijk een plaats te geven in het publieke domein.

Aanbevelingen voor beleid en praktijk

Wie streektaal zichtbaarder wil maken in relatie tot erfgoed, kan starten met enkele concrete stappen:

- ▼ **Begin klein, maar zichtbaar.** Eén route, één informatiebord in de streektaal, één podcastaflevering kan al impact hebben.
- ▼ **Werk samen.** Zoek verbinding tussen onderwijs, erfgoed, cultuur, bibliotheken en bewoners.
- ▼ **Gebruik verhalen.** Vertel persoonlijke, lokale, historische verhalen in streektaal.
- ▼ **Kies voor meertaligheid.** Combineer streektaal met standaardtaal zodat iedereen kan meedoen.
- ▼ **Veranker het in beleid.** Neem streektaal op in erfgoed- of cultuurvisies en ondersteun initiatieven met structurele middelen.

Concrete acties voor erfgoedinstellingen

Tweetalige informatievoorziening

- ▼ Voeg streektaal toe aan tentoonstellingsbordjes, zaalteksten, en routebeschrijvingen.
- ▼ Gebruik QR-codes naar audiofragmenten waarin streektaalsprekers context geven in hun eigen taal.
- ▼ Laat streektaal zien in folders/flyers en ander drukwerk.

Verhalen in streektaal

- ▼ Ontwikkel een collectie oral history-verhalen in streektaal, opgenomen met oudere én jongere bewoners.
- ▼ Organiseer 'vertelmomenten' waarbij streektaalsprekers verhalen, liederen of anekdotes delen in dialect.
- ▼ Kijk of je op een natuurlijke manier verhalen in de streektaal kunt verweven in een tentoonstelling (bijvoorbeeld quotes van ooggetuigen of ingesproken dagboekfragmenten) of geef lokale dichters en schrijvers de mogelijkheid hun werk in de eigen openbare ruimte te tonen (openbare gebouwen, natuurgebieden...)

Audiotours en apps

- ▼ Bied audiotours aan in het Nederlands én de streektaal. Laat kinderen of lokale vrijwilligers de verhalen inspreken, voor een persoonlijke en herkenbare ervaring.

Workshops en educatieprogramma's

- ▼ Begroet bezoekers in de streektaal
- ▼ Bied rondleidingen aan in de streektaal
- ▼ Ontwikkel educatieve programma's waarin leerlingen erfgoed verkennen én presenteren in streektaal. Of voeg opdrachten toe in de streektaal. Denk hierbij aan de mogelijkheid om streektaal binnen het cultuurmenu op de basisschool een plek te geven, of in een projectweek.
- ▼ Werk samen met lokale streektaalgroepen/verenigingen voor taalworkshops over streektaal.

Exposities met taal als thema

- ▼ Maak een (tijdelijke) tentoonstelling over streektaal als immaterieel erfgoed.
- ▼ Laat bezoekers luisteren naar dialectvarianten via een luistermuur of koptelefoons.

Spel en participatie

- ▼ Ontwerp een dialectquiz, kroegquiz, memoryspel of speurtocht waarin streektaal centraal staat.
- ▼ Organiseer een streektaalwedstrijd voor jongeren: wie vertelt het mooiste verhaal of maakt het beste gedicht of de origineelste vlog?

Samenwerkingen en festivals

- ▼ Doe mee met streektaalfestivals of culturele themaweken zoals *Meert Streektaalmaand*
- ▼ Bied ruimte aan lokale dichters, muzikanten en schrijvers die in streektaal werken. Via de website van het Huus van de Taol is het mogelijk te zoeken in een 'sprekersbaank' en een 'artiëstenbaank' voor Drentstalige sprekers en artiësten. Ook over Drentse schrijvers is veel informatie te vinden.

Zichtbare taal in en rond het gebouw

- ▼ Gebruik woorden uit de streektaal (of andere) woorden op welkomstborden, matten, toiletdeuren, koffiekopjes of gevelteksten.
- ▼ Laat spreuken of gezegden in streektaal terugkomen in het interieur of op stoeptegels buiten.

Taaltraining voor medewerkers

- ▼ Geef medewerkers basisinzicht in de lokale streektaal en hoe ze bezoekers hierin kunnen aanspreken. Vaak is dit binnen een intern trainingsaanbod in te passen. Trainingen kunnen talig zijn, of juist gericht op taalhouding (wanneer zet je streektaal in).
- ▼ Maak gebruik van lokale sprekers of vrijwilligers bij ontvangst of rondleidingen.

Zichtbaar op sociale media

- ▼ Post regelmatig berichten of korte video's in streektaal (met vertaling).
- ▼ Laat zien dat streektaal normaal en levend is.

Tot slot

Streektaal verdient een zichtbare plek in onze publieke ruimte. Niet als curiositeit, maar als levend erfgoed dat ertoe doet. Door streektaal en erfgoed met elkaar te verbinden, ontstaat er ruimte voor betrokkenheid, herkenning en culturele rijkdom. De voorbeelden in dit document laten zien wat er al kan en wat er nog meer mogelijk is.